

2.11.2020

Mäntsälän kunta
Ahonen Mika
Heikinkuja 4
04600 Mäntsälä

Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon lausunto Mäntsälän yleiskaavan 2050 kehityskuvista

HEL 2020-010617 T 10 03 01

Mäntsälän kuntakehityslautakunta on asettanut Mäntsälän yleiskaavan 2050 kehityskuvat nähtäville mielipiteiden jättämistä varten. Keski-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo on tutustunut aineistoon tarkastellen kehityskuvia rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman ja arkeologian vaalimisen näkökulmasta, ja on päättänyt lausua kantanaan seuraavaa.

Mäntsälän kunnan käynnissä oleva yleiskaavatyö on suunniteltu kaksivaiheiseksi. Mäntsälän yleiskaava 2050 on lähtökohtaisesti yleispiirteinen aluevarausyleiskaava. Kehityskuvien eri vaihtoehdoissa testataan myös yleiskaavan esitystavan tarkkuutta: tarvittaessa yleiskaava on mahdollista laatia myös strategisena. Strategisen yleiskaavan avulla erilaiset suunnittelutarpeet voidaan yksilöidä ja niiden ratkaisemiseen voidaan osoittaa sopivat suunnitteluvälineet sekä ohjata suunnittelun sisältöä. Ensimmäisessä vaiheessa määritellään tulevaisuustarkastelujen, arvokeskustelun ja analyysien kautta koko kuntaan erilaiset vyöhykkeet ja asetetaan tavoitteet niiden maankäytölle, elinkeinorakenteelle ja ympäristön laadulle. Ensi vaiheessa luodaan yhteiset tavoitepuitteet tarkempien osayleiskaavojen laatimiselle. Työn aikana luodaan tärkeysjärjestys ja aikataulu näiden osayleiskaavojen laatimiselle. Toisessa vaiheessa keskitytään alueisiin, joilla tarvitaan tarkempaa maankäytön ohjausta ja suunnitellaan maankäyttöä asemakaava-alueilla ja kyläkeskuksissa.

Mitoitetuilla kehityskuvilla tarkastellaan sekä koko kunnan aluetta että kirkonkylää. Kehityskuvilla tuodaan esille lähtötietoja, tarkastellaan tulevaisuuden megatrendejä ja ilmiöitä ja niiden vaikutuksia Mäntsälään sekä luodaan eri teemoille mahdollisia ratkaisumalleja yleiskaavaluonnoksen laatimista varten. Lähtökohtana kehityskuvatyölle ovat - ”nykymalliin”, -> väestönkasvu 0,2 – 0,3% - ”kultainen keskitie” -> väestön-

2.11.2020

kasvu n. 0,3-0,7% sekä - "kasvukäytävän vetovoima" -> väestönkasvu n. 0,7 – 1,0%. Kehityskuvavaihe avaa ja avartaa kunnan ja sen toimintaympäristön muutosten vaikutuksia kunnan yhdyskuntarakenteeseen ja alueiden käyttöön pitkällä aikavälillä. Näin kehityskuva määrittelee tavoiteltavaa yhdyskuntarakennetta, joka toimii yleiskaavatyön seuraavassa vaiheessa koko kunnan yleiskaavaluonnoksen perustana. Kehityskuvavaiheen aikana hahmotetaan suunnittelualueen asemaa aluerakenteessa ja sitä, kuinka tuo asema saattaa kehittyä. Samalla kartoitetaan laajemmin yhteiskunnan rakennetta ja toimintaa sekä pitkällä aikavälillä muuttavia megatrendejä.

Kehityskuvavaiheessa esitetään kartallisia esityksiä siitä, miten yhdyskuntarakenteen keskeiset teemat tarvitsevat alueita tulevaisuudessa. Erityisesti kirkonkylän alueen kehittämisen osalta (ja tarvittaessa myös muista teemoista) esitetään esim. mitoitukseltaan tai muilta keskeisiltä osiltaan poikkeavia vaihtoehtoja. Esitystapa on suurpiirteinen, ja samalle alueelle saattaa kohdistua ristiriitaisia tavoitteita. Käsiteltäviä teemoja ei ole yhteensovitettu, eikä eri maankäyttöteemojen ratkaisuja ole ajateltu alustavia ratkaisuperiaatteita pidemmälle.

Keski-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo kommentoi kehityskuvaselostusta ja teemakarttoja toimialansa näkökulmasta käsin, ja esittää tästä lähtökohdasta aineistoon huomioita, toiveita, tarkennuksia ja korjauksia.

Kehityskuvavaiheen aikana kartoitetaan laajemmin yhteiskunnan rakennetta ja toimintaa, sekä pitkällä aikavälillä muuttavia megatrendejä. Megatrendeissä esillä on ilmastonmuutos ja resurssien niukkuus, joka heijastuu kuntastrategian tasolla energiatehokkuuden ja kierrätyksen vaatimuksina. Näitä vaatimuksia voisi syventää voimallisemmin kiertotalouden periaatteiden näkökulmasta. Rakentamisen tasolla tämä merkitsisi enemmän purkamisen sijaan olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä ja korjaamista. Tämä samalla edesauttaisi inhimillistä ja historiallista jatkuvuutta korostavan ympäristön luomista. Samalla tämä tukee tulevaisuustarkastelun muita megatrendejä, kuten moninaistuvia elämäntapoja ja arvoja. Museo esittää kiertotalouden painokkaampaa huomioonottamista megatrenditarkastelussa.

Haja-asutusalueiden kehityskuvassa kylärakentamisen ohjaamiseksi ja mitoittamiseksi esitetään ensisijaisesti periaatteellinen kahden vyöhykkeen malli. Tässä mallissa kyläydin on muodostettu kylän keskustaann tunnistetun kyläraitin ympärille 800 metrin (palvelukylät) tai 500 metrin säteellä. Tämän ympärillä on vastaavasti 2 km:n (palvelukylät) tai 1,2 km:n säteellä muodostettu kylän reuna-alue. Mallin periaatteellisuus yksinkertaistaa maiseman reunaehtoien mukaan syntynyttä kyläraken-

2.11.2020

netta, eikä malli sellaisenaan sovi esimerkiksi Sääksjärven tiiviiseen, nauhamaiseen tienvarsikylään. Museo toivoo, että abstraktia mallia kehitetään vastaamaan kylien historiallista muotoutuneisuutta.

Kehityskuvaselostuksen vaikutusten arvioinnissa kohdassa Vaikutukset kaupunkikuvaan ja maisemaan todetaan; ”Yleiskaavalla tulisi antaa suunnittelumääräyksiä siitä, miten keskustaa kehitetään toisaalta tulevaisuuden vaatimuksiin (viihtyisyys, elämyksellisyys, esteettömyys) ja toisaalta varjellaan säilyneitä ajallisen kerroksisuuden elementtejä samalla, kun kirkonkylätaajaman väljähköä rakennetta täydennetään ja tiivistetään”. Virkkeessä vastakohtaistetaan tulevaisuuden vaatimusten attribuutit viihtyisyys ja elämyksellisyys säilyneitä ajallisen kerroksisuuden elementtejä kohtaan, aivan kuin nämä olisivat toistensa poissulkevia päämääriä. Nimenomaan kerroksellisuus on viihtyisän ja elämyksellisen taajamakuvan lähtökohta. Museo esittää, ettei vaikutusten arvioinnissa turhaan kärjistettäisi ja asetettaisi vastakkain kehittämisen ja vaalimisen elementtejä.

Kohdassa vaikutukset kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön todetaan, että ”käytännössä Museovirasto valvoo valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriperintöä, kun taas maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kohteet ovat maakuntamuseon (Mäntsälän osalta nykyään Helsingin kaupunginmuseon yhteydessä toimiva Keski-Uudenmaan maakuntamuseo)”. Kohta tulee korjata muotoon; ”Museovirasto vastaa Mäntsälän osalta kirkoista, valtion omistamista rakennuksista ja rakennusperintölailla suojelluista rakennuksista. Muilta osin, myös valtakunnallisesi arvokkaaksi määritellyn kulttuuriperinnön osalta, valvonta kuuluu Keski-Uudenmaan alueelliselle vastuumuseolle”.

Yleiskaavaa varten laaditun kulttuuriympäristöselvityksen (Selvitystyö Ahola, 2020) kohteiden rajaustapa (arvojen ydinalueet ja tukialueet) poikkeaa hieman valtakunnallisten ja maakunnallisten arvoalueiden esitystavasta, mutta lähestymistapa antaa sinänsä hyvät lähtökohdat yleiskaavataason suunnittelun taustaksi ja tueksi ja mahdollistaa paikallisten arvojen ja erityispiirteiden huomioinnin suunnittelussa. Samalla kehityskuvien eri vaihtoehdoissa testataan myös yleiskaavan esitystavan tarkkuutta.

Yleiskaavaa varten laadittu rakennetun kulttuuriympäristön selvitys täydentää ja täsmentää kuvaa paikalliselle, Mäntsälän kunnan tasolla. Selvityksen kulttuuriympäristövyöhykekartta antaa hyvät lähtökohdat Kehityskuvan kulttuuriympäristökarttaan. Suhteuttaen selvityksessä esitettyjä kulttuuriympäristövyöhykkeitä Kehityskuvan kulttuuriympäristökarttaan, on havaittavissa muutamia puutteita. Tällaisia ovat Levannon vanhan maantien kohteet, Kaukalammen eteläpuoleiset aluetta

2.11.2020

täydentävät kohteet, sekä etelässä kunnan rajan tuntumassa olevat kaksi pientä, kulttuuriympäristön ydinalue -kohdetta. Museo esittää kulttuuriympäristövyöhykekartan kohteita täydennettäväksi Kehityskuvan kulttuuriympäristökarttaan.

Kehityskuvassa Mäntsälän kunnan arkeologisesta kulttuuriperinnöstä todetaan ainoastaan, että kunnan alueella on tehty yleiskaavaan tehty arkeologinen perusinventointi ja sitä ennen on valmistunut aikaisempia osayleiskaavoja varten arkeologisia inventointeja vuosina 2013 ja 2016. Keski-Uudenmaan alueellinen vastuumuseo toteaa, että arkeologisesta kulttuuriperintöä tulee käsitellä yleiskaavan kehityskuvassa laajemmin. Yleiskaavaa varten 2019–2020 tehdyssä arkeologisessa inventoinnissa havaitut kohteet on päivitetty Museoviraston ylläpitämään muinaisjäännösrekisteriin elokuun 2020 aikana. Muinaisjäännösrekisterin paikkatiedoista on löydettävissä kaikki kunnan alueelta tällä hetkellä tunnetut kiinteät muinaisjäännökset sekä muut kulttuuriperintökohteet. Muinaisjäännösten sijainnit olisi esitettävä kartalla yleiskaavan 2050 kehityskuvassa. Mäntsälän kunnan alueelta tunnetaan 83 kiinteää muinaisjäännöstä ja 59 muuta arkeologista kulttuuriperintökohdetta, jotka on otettava huomioon kaavoituksessa. Mäntsälän alueen muinaisjäännöksistä vanhimmat ovat esihistorialliselle ajalle ajoittuvia kivikautisia asuinpaikkoja. Merkittävä osa muinaisjäännöksistä ajoittuu kuitenkin historialliselle ajalle, jolta on peräisin mm. kylätontteja, myllynpaikkoja sekä teollisuuskohteita. Sälinkään lasiruukki (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000022102) on ehdolla Museovirastossa laadittavaan valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden luetteloon, jonka valtioneuvosto voi hyväksyä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi.

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Kulttuuriympäristötiimi, kulttuuriympäristöpäällikkö

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö